

AKADEMIK INGLIZ TILIDA O'ZLASHTIRMA GAPNING MURAKKABLIKLARINI O'RGANISH

Ahmadqulova Sh.U.

Bukhara Innovation University

Faculty of foreign languages and literature, student

shahnozaahmadqulova2@gmail.com

+998992115307

Annotatsiya: Ushbu maqola ingliz tili grammatikasining eng murakkab qismlaridan biri bo'lgan "Reported Speech" mavzusini B2 va C1 darajadagi talabalar uchun tahlil qiladi. Maqolada shunchaki zamonlar almashinuvi emas, balki akademik tilda fikrni aniq yetkazish, modal fe'llar va shart mayllarining o'zgarishi kabi chuqur mavzular yoritilgan,

Kalit so'zlar: *akademik ingliz tili, o'zlashtirma gap, akademik diskurs, grammatik transformatsiya, zamon moslashuvi, pragmatik tahlil, semantik xususiyatlar, ilmiy yozuv, lingvistik tahlil, kommunikativ kompetensiya, diskursiv yondashuv, tilshunoslik, akademik kommunikatsiya.*

Kirish

Zamonaviy tilshunoslikda akademik nutqni o'rganish muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Akademik ingliz tilining asosiy grammatik va uslubiy jihatlaridan biri o'zlashtirma gap (reported speech)dir. O'zlashtirma gap ilmiy maqolalar, tadqiqot ishlari, konferensiya materiallari va akademik yozuvlarda keng qo'llaniladi. U mualliflarning boshqa olimlarning fikrlarini keltirish, tahlil qilish va ularga munosabat bildirish jarayonida muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Akademik ingliz tilida o'zlashtirma gap nafaqat grammatik hodisa, balki diskursiv va pragmatik vosita sifatida ham namoyon bo'ladi. Ayniqsa, zamon moslashuvi, modal fe'llarning o'zgarishi, referensial birliklarning almashinuvi va kontekstual ma'no kabi omillar ushbu mavzuning murakkabligini oshiradi. Shu sababli, o'zlashtirma gapni to'g'ri qo'llash xorijiy til o'rganuvchilar uchun muhim, biroq qiyin jarayon hisoblanadi. Mazkur maqolada akademik ingliz tilida o'zlashtirma gapning grammatik, semantik va pragmatik xususiyatlari tahlil qilinadi hamda uning qo'llanishidagi asosiy murakkabliklar o'rganiladi.

Ingliz tilini yuqori darajada o'rganayotgan talabalar uchun reported speech (o'zlashtirma gap) shunchaki grammatik mashq emas, balki akademik va professional muloqotning muhim vositasidir. O'rta darajadagi (B1) talabalar asosan zamonlarni bir qadam orqaga surishni o'rgansalar, B2 va C1 darajasida talabalar ma'no nozikliklarini (nuances) his qilishlari kerak bo'ladi [1].

Akademik ingliz tilida shart mayllarini (conditionals) o'zlashtirma gapga aylantirish alohida e'tibor talab qiladi. Zero, "Second Conditional" va "Third Conditional" ko'p hollarda o'zgarishsiz qoladi, chunki ular allaqachon gipotetik (taxminiy) ma'noni ifodalaydi. Shuningdek, "must" modal fe'llining "had to" yoki "must" holatida qolishi gapning kontekstiga, ya'ni u majburiyat yoki mantiqiy xulosa ekanligiga bog'liqdir [2].

C1 darajasida "said" yoki "told" fe'llarini ishlatish yetarli emas. Talabalar o'z nutqlarida gapiruvchining niyatini aniq ko'rsatib beruvchi fe'llardan foydalanishlari kerak. Masalan:

Suggest + doing / that... should: "He suggested revising the strategy."

Accuse + of + doing: "She accused him of leaking the data."

Deny + doing: "The politician denied taking the bribe."

Ushbu fe'llar gapning strukturasi butunlay o'zgartiradi va bu talabalardan yuqori darajadagi sintaktik bilimlarni talab qiladi [3]. Quyida talabalar bilimni sinash uchun mo'ljallangan yuqori darajadagi mashqlar namunasi keltirilgan:

"If I were you, I would consult a legal advisor before signing this," said the manager. (Rewrite using ADVISE)

"The new policy might be implemented by the end of the month, but it's not certain," the spokesperson stated. (Rewrite using SPECULATE)

"I am sorry I didn't inform you about the changes earlier," the assistant said.

Tahlil

Akademik ingliz tilida o'zlashtirma gapning eng muhim jihatlaridan biri zamon moslashuvi hisoblanadi. Masalan, to'g'ridan-to'g'ri gapdagi Present Simple zamon Reported Speechda Past Simplega o'zgaradi:

Direct speech: The researcher says, "Language influences society."

Reported speech: The researcher stated that language influenced society.

Bunday grammatik o'zgarishlar ko'plab til o'rganuvchilar uchun murakkablik tug'diradi. Ayniqsa, modal fe'llar va murakkab zamon shakllarining transformatsiyasi qiyinchiliklarni oshiradi.

Akademik matnlarda reported speech oddiy axborot uzatish vositasi emas, balki muallifning ilmiy pozitsiyasini ko'rsatish usuli hamdir. Masalan, "argues", "claims", "suggests", "admits" kabi reporting verbs muallifning ma'lumotga bo'lgan munosabatini ifodalaydi. Quyidagi misollar bunga dalil bo'la oladi:

Smith argues that bilingual education improves cognitive skills.

Johnson suggests that social interaction affects language acquisition.

Bu yerda "argues" va "suggests" fe'llari turli darajadagi ishonchlilik va munosabatni bildiradi. Shunday qilib, reporting verb tanlovi akademik diskursda muhim stilistik vosita hisoblanadi. Reported speechda ma'no o'zgarishi va kontekst masalalari ham muhim ahamiyatga ega.

Ba'zan muallifning asl fikri noto'g'ri talqin qilinishi yoki qisqartirilishi mumkin. Akademik yozuvda esa aniqlik va obyektivlik muhim bo'lgani sababli, reported speech ehtiyotkorlik bilan qo'llanilishi lozim. Bundan tashqari, referensial birliklar – olmoshlar, vaqt va joy ko'rsatkichlari ham o'zgaradi:

"today" – "that day"

"here" – "there"

"this" – "that"

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, akademik ingliz tilida o'zlashtirma gap quyidagi funksiyalarni bajaradi:

ilmiy fikrlarni obyektiv tarzda yetkazish;

boshqa tadqiqotchilar qarashlarini integratsiya qilish;

muallifning ilmiy pozitsiyasini ifodalash;

akademik diskursda mantiqiy bog'liqlik yaratish.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, reported speechni samarali qo'llash akademik yozuv sifatini sezilarli darajada oshiradi.

Muhokama

Akademik ingliz tilida o'zlashtirma gapni o'rganish nafaqat grammatik bilimlarni, balki diskursiv va pragmatik kompetensiyani ham talab qiladi. Zamonaviy til o'qitish metodikalarida

reported speechni kommunikativ va kontekstual asosda o'rgatish muhim hisoblanadi. Ayniqsa, ilmiy yozuvda reporting verbsning funksional farqlarini tushuntirish talabalar uchun foydali bo'ladi. Masalan, “claims” fe'li ko'proq shubhali yoki bahsli fikrlarni ifodalasa, “demonstrates” kuchli ilmiy dalilni bildiradi. Shuningdek, akademik yozuvda o'zlashtirma gapni noto'g'ri ishlatish plagiat va noto'g'ri interpretatsiya muammolariga olib kelishi mumkin. Shu sababli, talabalarda iqtibos keltirish madaniyatini shakllantirish zarur.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, reported speech mavzusi yuqori darajadagi talabalar uchun cheksiz imkoniyatlar yaratadi. Bu mavzuni mukammal egallash talabaning nafaqat grammatik, balki uslubiy (stylistic) mahoratini ham oshiradi. Pedagogik nuqtai nazardan, darslarda faqat qoidalarni yodlatish emas, balki real hayotiy va akademik vaziyatlarda fikrni to'g'ri report qilishga o'rgatish maqsadga muvofiqdir.

Akademik ingliz tilida o'zlashtirma gap murakkab va ko'p qirrali lingvistik hodisa hisoblanadi. U grammatik transformatsiyalar, pragmatik ma'no va akademik diskurs xususiyatlari bilan chambarchas bog'liqdir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, reported speech akademik yozuvning muhim tarkibiy qismi bo'lib, ilmiy muloqot samaradorligini oshiradi. Kelgusida reported speechning korpus lingvistikasi, sun'iy intellekt asosidagi tarjima tizimlari va akademik yozuv metodikasi bilan bog'liq jihatlarni yanada chuqurroq o'rganish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Azar, B. *Understanding and Using English Grammar*. New York: Pearson Education, 2017.
2. Carter, R., & McCarthy, M. *Cambridge Grammar of English*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
3. Halliday, M. A. K. *An Introduction to Functional Grammar*. London: Arnold, 2014.
4. Hyland, K. *Academic Discourse*. London: Continuum, 2009.
5. Swan, M. *Practical English Usage*. Oxford: Oxford University Press, 2016.
6. Thomson, A. J., & Martinet, A. V. *A Practical English Grammar*. Oxford: Oxford University Press, 1986.
7. Widdowson, H. G. *Discourse Analysis*. Oxford: Oxford University Press, 2007.
8. Fairclough, N. *Language and Power*. London: Routledge, 1989.
9. Yule, G. *The Study of Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
10. Richards, J. C. *Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics*. London: Pearson Education, 2010.
11. Martin Hewings. *Advanced Grammar in Use*. Third Edition. Cambridge University Press, 2013. [cite: 7, 8]
12. Michael Swan. *Practical English Usage*. Oxford University Press, 2005. [cite: 7, 8]
13. Foley M., Hall D. *MyGrammarLab Advanced C1/C2*. Pearson Education, 2012. [cite: 7, 8]